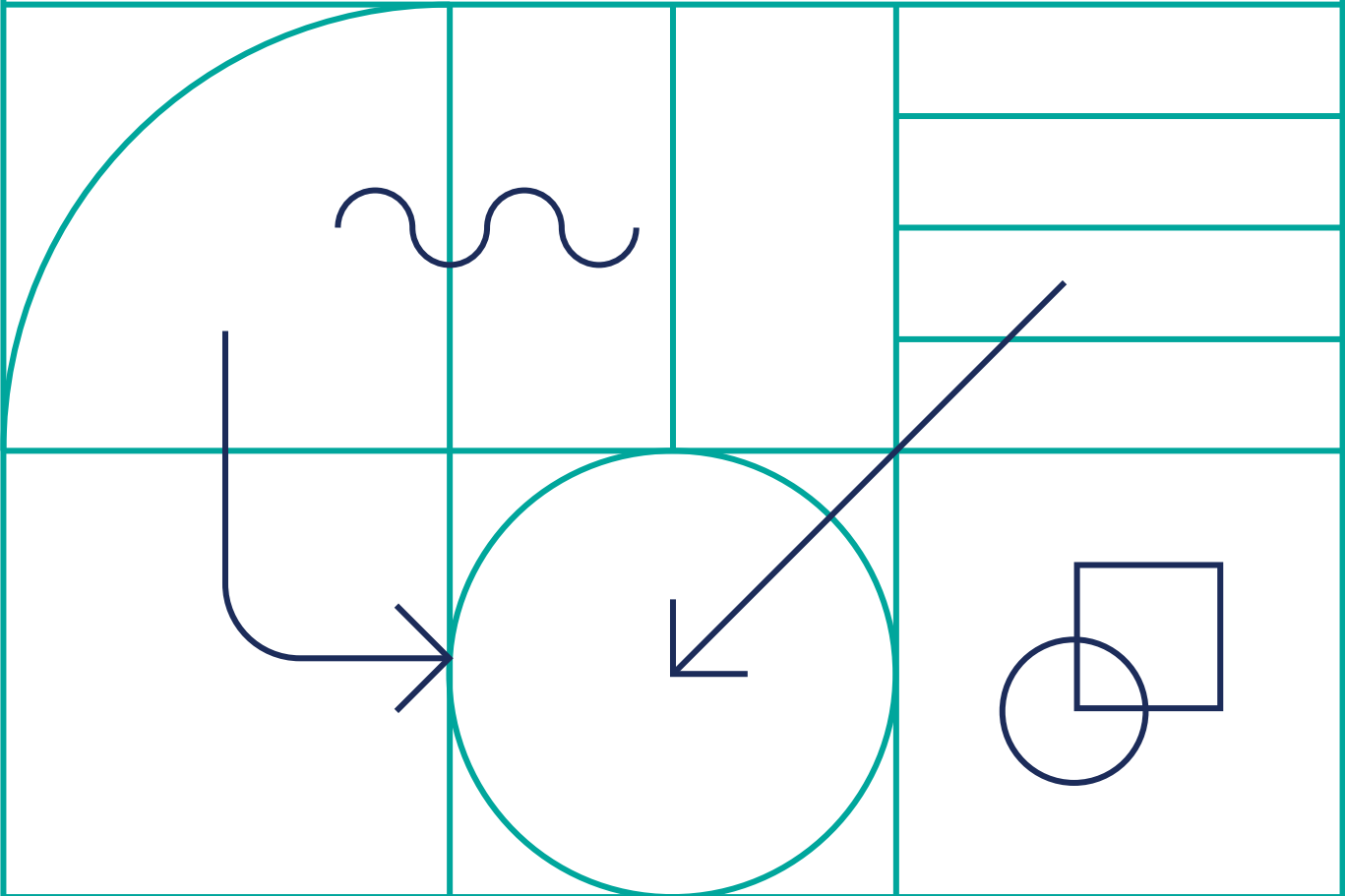

ITINERARIS SIMBIÒTICS

CCCB Centre de Cultura Contemporània de Barcelona

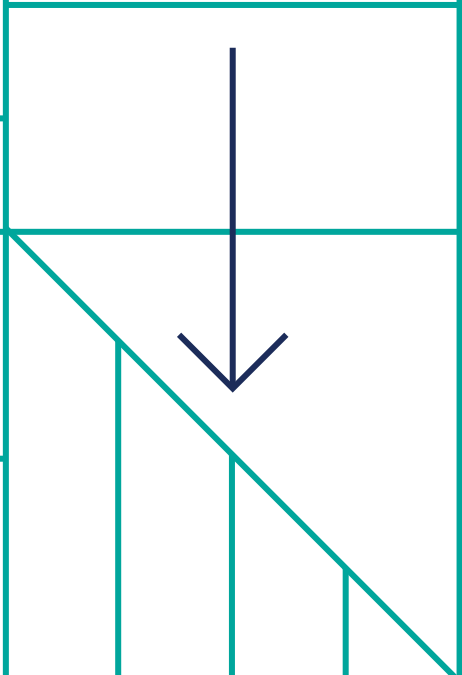

EL CERCLE SIMBIONT

Itinerari #01 — Dijous 8 de juliol de 2021

A càrrec de:
Agustín Ortiz Herrera
Artista visual

En col·laboració amb:
Jordi Moreno-Romero
Científic del CRAG/UAB

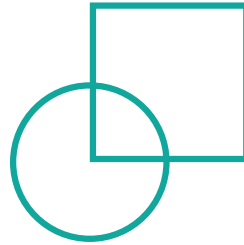

ITINERARIS SIMBIÒTICS

ITINERARIS SIMBIÒTICS és un cicle de sis passejades per diferents ecosistemes, urbans i no urbans, de la mà d'artistes, científics i pensadors.

El programa convida a participar en una sèrie de rutes per la ciutat de Barcelona i per altres enclavaments del territori català, basades en la identificació i l'observació d'una forma de vida, una relació entre espècies o un ecosistema en conflicte. Cadascun dels itineraris té com a fil conductor una narració col·laborativa i interdisciplinària elaborada, conjuntament, per una persona de l'àmbit artístic i una d'una altra disciplina, pràctica o àrea de coneixement. Aquests relats ofereixen noves cosmovisions, altres maneres d'interpretar la nostra existència i el món, on les delimitacions que habitualment establím entre disciplines, entre cultura i natura, entre allò humà i la resta, queden totalment desdibuixades. Relats en els quals la ciència, l'art i altres sabers interactuen i es contaminen i ofereixen una mirada múltiple i complexa sobre els entorns en què vivim i les seves problemàtiques.

ITINERARIS SIMBIÒTICS és una proposta del departament de Mediació del CCCB desenvolupada en el marc de l'exposició «Ciència Fricció».

Què pots trobar en aquest document?

- Una imatge gràfica del recorregut de l'itinerari.
- Un text elaborat pels seus autors, articulat al voltant de cadascuna de les localitzacions que el conformen.
- Enllaços a les geolocalitzacions.
- Enllaços a material que expandeix la passejada en l'entorn virtual.

Com utilitzar-ho?

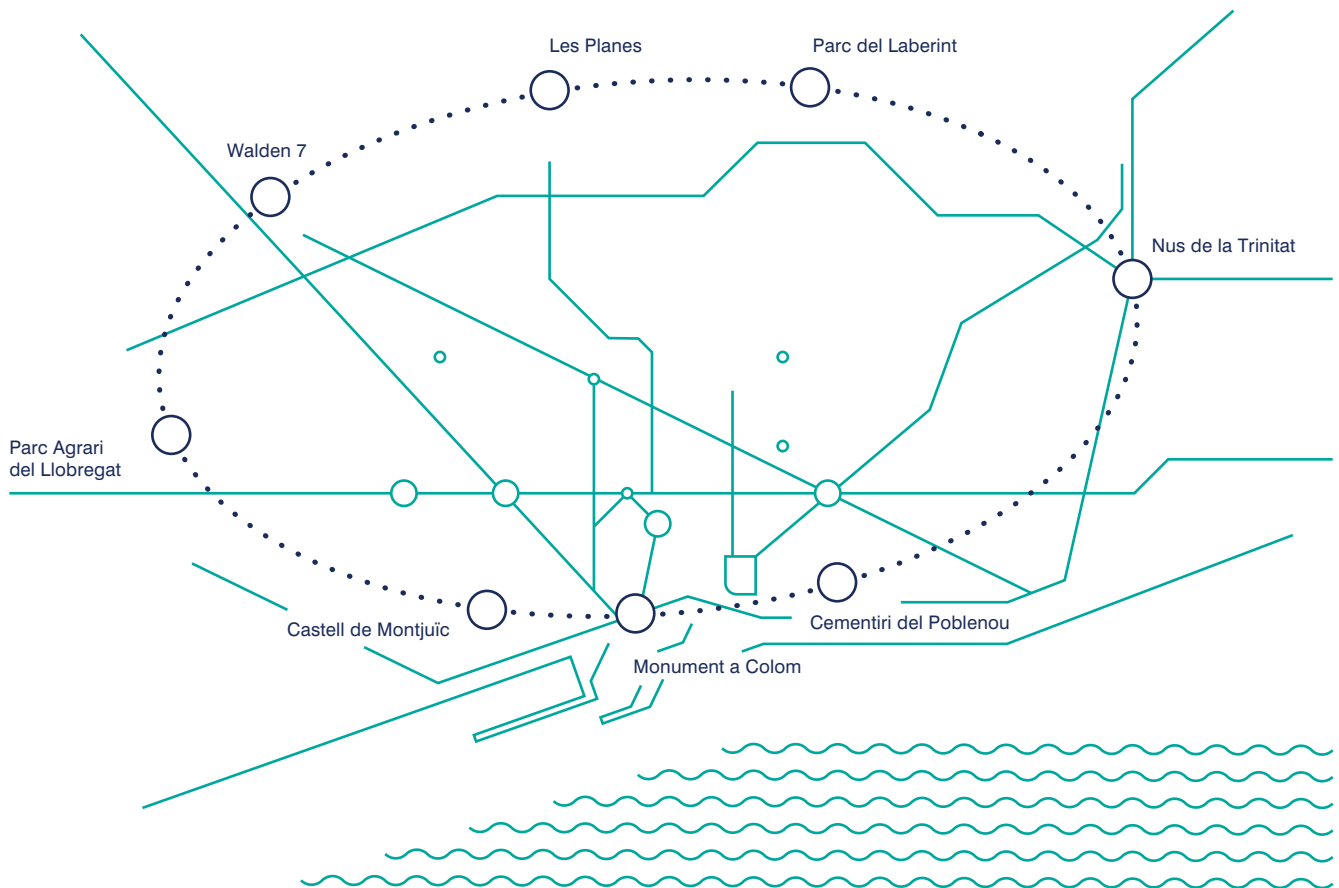
- Per fer ús del document, pots descarregar-te'l en format pdf o imprimir-ho.
 - Per accedir al contingut dels enllaços:
 - si estàs utilitzant el document en format imprès, escaneja els codis QR amb el teu telèfon mòbil.
 - si estàs utilitzant el document en format pdf, fes clic a sobre dels codis QR.
-

#01

EL CERCLE SIMBIONT

El líquen no és un ésser viu, sinó dos (i en alguns casos, tres). És un simbiot format per una alga (o una bactèria fotosintètica) i un fong (al qual de vegades s'afegeix un llevat), units en una relació interdependent de suport mutu. Una aliança que permet a aquest model de vida establir-se en pràcticament tots els ecosistemes terrestres, des de l'equador fins als pols. La salut del líquen és un indicador fiable de la qualitat de l'aire, i en conseqüència és cada vegada més escàs a les zones urbanes. En aquesta ruta es traça un cercle unint diverses localitzacions de l'àrea metropolitana: des del bosc de Collserola fins al mar, també passant pels cinturons industrials i les conques fluvials. En alguns llocs el líquen persisteix; en d'altres és tan sols una empremta o una especulació. El cercle simbiot s'expandeix a través de la producció artística d'Agustín Ortiz Herrera amb l'assistència científica de Jordi Moreno-Romero. Les participants podran accedir a les localitzacions, la informació científica i les ampliacions artístiques a través dels codis QR.

EL CERCLE
SIMBIONT

Àrea Metropolitana de Barcelona

EL CERCLE
SIMBIONT

LES PLANES

Aquest pot ser un bon punt de partida. Sortim de la ciutat però hi continuem dins. Les Planes és una trama urbana que s'ubica al cor del bosc del Parc Natural de Collserola. Per arribar-hi només triguem 20 minuts des del centre. Però a aquesta zona no acostumen a venir-hi gaires visitants. Aquí la contaminació és menor i la humitat és idònia per al creixement dels líquens. Sortint de l'estació dels ferrocarrils és fàcil veure'ls a qualsevol camí, a les pedres, damunt del ciment, a la balustrada rovellada del pont, a les branques de les alzines. Un cop els localitzes, veus líquens per tot arreu. Però des d'un punt de vista urbanístic i arquitectònic els líquens no són benvinguts, a causa del seu contundent impacte estètic. Des d'aquesta òptica el líquen indica abandó, deixadesa i fins i tot brutícia. Les ciutats més contaminades no cal que es preocupin gaire per l'aparició dels líquens a les façanes i altres elements urbans: es tracta d'uns éssers molt sensibles a l'excés de pol·lució i per tant no proliferen en aquests contextos. Tot i així, si els cerques, en trobes. Compartir la nostra experiència i investigació, així com oferir una mirada diferent sobre aquest organisme viu, ho trobem pertinent i saludable. A més hem creat una plataforma web de ciència ciutadana en el projecte iNaturalist, una eina que ens obre la possibilitat de cooperar i interactuar entre totes les usuàries durant la ruta, i a la qual es pot accedir a través del codi QR. Comencem.

COM ARRIBAR-HI

INATURALIST

EL CERCLE
SIMBIONT

WALDEN 7

Aquest edifici de presència tan contundent, construït entre 1973 i 1975, es va inspirar en la novel·la de ciència-ficció B.F. Skinner *Walden dos*, que al seu torn feia referència a l'obra del naturalista i filòsof Henry David Thoreau. L'edifici, de concepció utòpica, pretenia crear una comunitat d'habitants autogestionada i autosuficient pel que fa als serveis. Actualment ha derivat en un model neoliberal i comercialitzat d'habitatge privat que es beneficia de la seva categoria d'edifici singular.

COM ARRIBAR-HI

L'estructura del Walden 7, amb els seus nivells interconnectats i uns espais potencialment intercanviables i transformables, ofereix una analogia interessant amb l'estructura interna dels líquens. Els fongs configuren espais porosos i associats en què s'apleguen les algues o els bacteris fotosintètics dels quals es beneficien. Walden 7, en canvi, és un lloc sense líquens, literalment. Potser a causa de la contaminació del trànsit rodat, la indústria circumdant i la neteja regular de la seva superfície. Des d'un punt de vista social, és un lloc amb un potencial simbiòtic interessant que, tot i així, ara es troba inert, aturat i erm.

EXTENSIÓ

EL CERCLE SIMBIONT

COM ARRIBAR-HI

EXTENSIÓ

PARC AGRARI DEL LLOBREGAT

Camps en guaret. Camps explotats, terreny de sembrada, de sender suspès. Gestos brutals, bruts de terra, rebentats de vida. Latent. Recòndit. Inesperada. Aixada. Cultiu. Motocultor. Cultura. Canal. Tractor. Metall que s'enfonsa. Aigua que solca, que inunda, que s'evapora. Humitat. Arbres que formen un mur, que es llancen verticalment, tremolant. Éssers que conviuen, que s'adapten, que neixen i moren, que confien. Important passar desapercebut, important sobreviure, important estar alerta a l'amenaça invisible. L'oportunitat. Important esperar.

Línies que no convergeixen. També a l'espera d'un imprevist improbable. Línies que s'entrellacen, en un pacte secret, etern, lluny de comprensions limitades. El soroll constant de l'autopista. Sever, inabastable, rotund, sord. Aire brut, no de terra. De pols sí, de pols humana, de pols estulta, de pols oriünda, nostra i seva. Sense que en realitat hi hagi diferència entre totes dues; així doncs, no n'hi ha de nostra, no n'hi ha de seva. No hi ha barrera, ni línia, tot és una el·lipsi contínua, una esfera, per ser més precises, el lloc on tots els punts, les línies, les pols, les terres, els decessos i les oportunitats estan connectades.

Allà lluny seguim sentint el barbull. És allà lluny i no s'atura. Se superposa al so dels passos. Motors en convulsió explotant. Al davant, una lleu columna de fum, suficient per impregnar l'aire d'aroma d'encens. Deu ser d'un pagès. La tasca invisible. Les aigües del riu baixen mudes.

EL CERCLE
SIMBIONT

CASTELL DE MONTJUÏC

La violència de l'impacte va tenir conseqüències per a tots dos materials. El metall es va deformar reconfigurant-se des del seu centre en una expansió capriciosa. El granit, la part afectada, va saltar enlaire mentre es fragmentava en un nimbe efímer. El rastre resultant tenia la forma d'un volcà invertit, amb una superfície rugosa, arestosa, nova, expectant. L'olor de la pólvora va arribar més tard, amb efecte addictiu. Primer la van notar els executors. Altres presents no la van percebre mai. Aquell projectil, a diferència d'altres, no va travessar cap carn. Va traçar una trajectòria lleugerament ascendent, subtilment corbada. En estavellar-se, també va desprendre molsa que havia nascut damunt de la pols i la roca. Amb el temps, els anys continuats de sequera els van impedir romandre. En el seu lloc van aparèixer altres éssers. Uns que podien esperar. Uns que no eren un sinó diversos, en expansió capriciosa des del seu centre, també alimentant-se de la pols, de l'aire i la de la llum, en una solidaritat harmònica.

COM ARRIBAR-HI

EXTENSIÓ

EL CERCLE
SIMBIONT

MONUMENT A COLOM

Proposta de reinterpretació del monument.

Primera fase: transformació de l'àrea contaminada. Es porten a terme les accions radicals necessàries per millorar la qualitat de l'aire de la zona. Incloent-hi la supressió de qualsevol trànsit rodat impulsat a través de motors de combustió, l'eliminació del port com a destí d'embarcacions de passatges i de transport massiu de mercaderies i la finalització de les activitats industrials altament contaminants, entre altres mesures de xoc.

Segona fase: colonització. Una vegada que la qualitat de l'aire sigui idònia per al creixement dels líquens, es prepararà el monument perquè aquests el colonitzin. Es condicionaran les superfícies metàl·liques i granítiques a través d'un tractament abrasiu que n'augmenti la textura i permeti als éssers vius dipositar-s'hi i créixer. A partir d'aquest moment es deixa passar el temps perquè els líquens es desenvolupin i recobreixin finalment tota la superfície del monument. S'hi restringirà l'accés permanentment per evitar l'acció humana sobre els nous éssers vius colonitzadors.

Tercera fase: manteniment. L'existència massiva de líquens és un bon indicador de la qualitat de l'aire. Aquest aire es conservarà en condicions òptimes perquè aquells éssers vius pervisquin i amb el temps cobreixin totes les superfícies. El monument reinterpretat es podrà visitar únicament en la distància.

COM ARRIBAR-HI

EXTENSIÓ

EL CERCLE
SIMBIONT

CEMENTIRI DEL POBLENOU

Aplicar la noció de mort, entesa des d'una visió animal-centrista de la desaparició de l'individu, té poc sentit en éssers multicel·lulars organitzats en comunitats simbiòtiques. En aquests casos, atès que la individualitat no existeix, potser podríem pensar en l'extinció total d'una espècie per apropar-nos al concepte de mortalitat. Els líquens amplien les seves comunitats d'una manera asexual, és a dir, a través d'unes divisions que es desenvolupen, o de manera sexual a través d'espores que cerquen un lloc i una oportunitat de seguir cooperant amb altres bacteris i créixer. No poden traçar línies definides entre la vida i la mort. Així doncs parlem d'expansions o reduccions, de latència, però no de mort. La ciència, a més, debat si aquests éssers envelleixen o, al contrari, són capaços de desplegar estratègies que aturen la senescència. És possible que també sigui el concepte antropocèntric del pas del temps el que costa d'aplicar en aquest cas.

En aquest lloc, però, els líquens s'alien metafòricament amb les hores i els dies. Els podríem veure com un rellotge de sorra surant en un espai ingràvid, a la deriva, en un contrast brutal, gairebé absurd. Un recordatori tenaç de la fragilitat de la vida.

COM ARRIBAR-HI

EXTENSIÓ

EL CERCLE
SIMBIONT

NUS DE LA TRINITAT

Un cercle, un altre cercle, convergeix, un altre cercle, trenca, un altre. Un altre cercle conté. Cercle. Un altre. Un altre cercle. Obre. Cercle, s'obre. Trenca. Cercle. Un altre. Un altre cercle. Gira, es mou. Un altre. Un altre cercle. Cercle. Un altre, un trenca. Irromp. Un altre. Un altre. Un altre. Cercle. Un altre. Cercle. Un. Un altre. Un, i un altre, i un altre, i un altre. Cercle que no és. Es trenca. S'obre. Es mou. Cercle. Un altre. No. Un altre. Cercle, no. Un altre, no. Cercle, cercle, cercle. Sí. Un altre. Sí. Interromp. No. Cercle. Tremola. Cercle. Conté. Separa. Sí. Cercle, un altre. Separa i conté. Trenca un altre. Cercle. Obre. Sí. Viu. Un altre, no. Cercle un altre, no. Viu. Dona. Un altre, sí, no. Cercle. Un altre. Un altre. No. Cercle. Cercle, un altre. Inclou. No. Un altre. No. Té. Un altre cercle. Obre. Té. Trenca, cercle. Un altre. No. Segueix. Connecta. Un altre, no. Cercle. Vibra. No, un altre, no cercle. Sí, mou. Lent. Lent. Un altre cercle. Dins.

COM ARRIBAR-HI

EXTENSIÓ

EL CERCLE
SIMBIONT

PARC DEL LABERINT

Sequoia sempervirens és una espècie de sequoia gegant descrita pel botànic escocès David Don a mitjans del segle XIX. La seva nomenclatura moderna vol ser un homenatge a l'indígena *cherokee* Sequoyah, el qual va estructurar l'escriptura de la llengua *cherokee*. En realitat, Sequoyah no va arribar a veure cap sequoia durant la seva vida, ja que el seu territori se situava a una gran distància de la costa oest del continent on creixen aquests arbres.

COM ARRIBAR-HI

El Parc del Laberint, jardí privat construït el 1791 i públic des de 1971, acull l'únic exemplar de sequoia de Barcelona. Un arbre plantat el 1923 que en l'actualitat fa 24 metres d'alçària. La seva espècie és considerada l'ésser viu més alt, capaç d'assolir els 115 metres d'alçària.

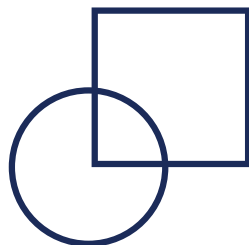

EXTENSIÓ

Les sequoies són uns éssers longeus: poden arribar als 1.800 anys d'edat. Hi ha diverses espècies d'arbres capaces de transitar els mil·lenis, com ara la colònia clonal de pollancre trèmols del Bosc Nacional de Fishlake, a Utah (Estats Units), amb una longevitat estimada de 80.000 anys. És possible que Sequoyah sí que conegués els pollancre trèmols, tot i que ell en devia dir d'una altra manera.

La sequoia roja del Parc del Laberint potencialment podria acollir a les seves branques una colònia de líquens. Uns éssers que segurament l'acompanyarien durant tot el seu cicle vital. El qual, per descomptat, mai no arribarem a conèixer.

ITINERARIS SIMBIÒTICS

EL CERCLE SIMBIONT
Itinerari #01 — Dijous 8 de juliol de 2021

Un projecte del CCCB

CCCB Centre de Cultura
Contemporània
de Barcelona

Col·labora:

www.cccb.org